

Úvod

Současné duchovní hledání

Spiritualita je naší odpovědí na živou Boží realitu. Toto Boží tajemství se nám zjevuje – pro nás křesťany doslova „přijímá tělo“ – v osobě Ježíše. Boží realita nás neustále přijímá skrze Božího Ducha, který je všude aktivně přítomen mezi námi a aktivně také působí v dějinách – podporuje nás, vdechuje nám naději a slouží nám jako zdroj závazků k tvořivosti, soucitu a spravedlnosti v Božím světě.

Křesťanskou spiritualitu utvářejí příběhy a symboly biblické tradice. Bible Božího Ducha nepopisuje abstraktními kategoriemi filozofie, ale starším – a zemitějším – hebrejským pojmem *Ruah* neboli „dech“. Tento obraz evokuje Boží intimitu – je pro nás tak bezprostřední jako dýchání a tak nezbytný jako kyslík, rezonuje s našimi touhami stejně jako povzdech nebo sténání. Společenství věřících je shromážděním všech, kdo se v síle Božího Ducha snaží žít tak, aby projevovali úctu této tajemné přítomnosti i jejímu spásnému záměru s celým stvořením. Toto společenství každého z nás živí slovem a svátostí ve společném povolání podílet se na Ježíšově poslání a vydávat svědectví o posilující Boží lásce ke světu.

Jak ale připomíná teoložka Margaret Milesová, duchovní tradice západního křesťanství ovlivnily dva fundamentální předpoklady, které jsou se zmíněným biblickým pohledem na svět

v rozporu. První zní: existuje oddělená duchovní sféra, která je nezměrně nadřazena běžnému světu lidského života. A druhý: naším náboženským úkolem je odpoutat se od vztahů s lidmi a od dění tohoto světa, abychom se mohli plněji zapojit do duchovní sféry. Tyto předpoklady nemají kořen v evangeliích, ale v dualismu západního filozofického myšlení – tělo versus duše, vášeň versus rozum, *erós* versus *agapé*.

Tento antagonismus pak dál odrážejí i dnes rozšířené náboženské postoje. Spiritualitu jsme si zvykli považovat za oblast posvátna, kde je třeba hledat útočiště před starostmi a povinnostmi běžného světa. Naučili jsme se, že spiritualita nás spojuje s nadpřirozenou sférou, která je nesmírně cennější než náš běžný život. Učili nás, že duch hledá osvobození od naší „nižší přirozenosti“, od požadavků a potřeb těla. Chápat spiritualitu takto stále dává smysl mnoha lidem, kteří v tomto napětí nacházejí přesný odraz vlastního života. Stále častěji však křesťané zjišťují, že jim tento postoj není blízký, a dokonce ho ve své zkušenosti s milostí shledávají falešným.

Mnozí věřící dnes hledají pozemskou spiritualitu. Chceme své každodenní bytí – jeho zdánlivou všednost i chvíle krize nebo naopak útěchy – propojit s tím, co je nejskutečnější: s živým Božím Duchem přítomným v našich životech a v našem světě. Dnešní duchovní hledání se poohlíží po výmluvnějších způsobech, jak být v kontaktu se světem, jak pozvednout prostá potěšení, která přinášejí autentickou radost, a zároveň čelit složitým problémům, které v sobě nesou prorocký program naší doby.

Hlad v širším okruhu lidstva

Spiritualita se neomezuje jen na křesťanskou zkušenost. K duchovním skutečnostem v dějinách probouzely lidská srdce různé moudrosti a tradice celého světa. A lidé různého zázemí a z různých míst dnes spiritualitu výslovně uznávají jako významný rozměr svého života, mluví o duchovním hledání nebo život vnímají jako duchovní cestu. U mnoha z nich tuto cestu podporuje víra a praxe určitého náboženského dědictví – judaismu, buddhismu, islámu, křesťanství. Mnozí další ale říkají, a často dost důrazně: „Jsem duchovní člověk, ale nehlásím se k žádnému náboženství.“ Někdy toto pronášejí provinile, ale často s hněvem a dokonce roztrpčeně. Najdeme u nich pocit, že organizovaná náboženská skupina, ve které vyrostli, je nějak zklamala. Nebo že mnohá přesvědčení zděděná z jejich vlastní náboženské tradice už si víru nezaslouží. To, co člověk znal jako „náboženství“, tedy jaksi necítí komplexnost jeho vlastní cesty světla i temnoty, víry i nevíry. Jenže když se lidé od svého dřívějšího náboženského prostředí odvracejí, mnozí přicházejí na to, že jim cosi chybí – uvědomují si, že jedna v hloubi duše zakořeněná část stále touží po potravě.

Miliony lidí v celém světě se dnes usilovně ztotožňují se symboly a vírou určitého náboženství nebo duchovní tradice jako se skutečným projevem své vlastní religiozity. Mnozí další hledající ale své náboženské cítění vyjadřují jinak. Někteří přebírají symboly a praktiky z několika různých duchovních tradic a jiní se od všech formálních náboženských tradic odvracejí a přimykají se k symbolům převzatým z přírody, umění nebo vědy. Všemi těmito projevy ale duchovní cesta stále ztělesňuje hledání něčeho většího, než jsem já sám – čehosi, v co můžeme

vložit svou důvěru... a také snahu žít věrně v kontaktu s touto proměňující skutečností.

Soudobí vědci – sociologové i teologové – tvrdí, že náš hlad po kontaktu se základním zdrojem smyslu bytí je součástí toho, co znamená být člověkem. Dokonce i ti, kdo se zdráhají označit takovou touhu za náboženskou, uznávají tuto duchovní citlivost jako rozšířenou lidskou vlastnost. Přesto většina z nich říká, že žádná „obecná“ spiritualita neexistuje. Pokud cítíme hlad po smyslu, prožíváme vědomí transcendence nebo zakoušíme posvátno, vždy to nachází své vyjádření ve specifickém jazyce, v konkrétních symbolech a speciálních praktikách.

Tato kniha zkoumá duchovní zdroje křesťanské tradice zakořeněné v jazyce, symbolech a praktikách – zdroje, které podporují současné duchovní hledání.

Současné duchovní hledání

Duchovní hledání se dnes intenzivněji zabývá našimi každodenními zkušenostmi v rodinném životě, práci a veřejném působení. Tato důvěrně známá prostředí nám bezprostředně nabízejí nejlepší příležitost, jak reagovat na potřeby světa. Silněji než dřív si tato setkání uvědomujeme jako posvátný prostor, tedy místa, kde nejčastěji nacházíme Boha... nebo možná lépe: kde Bůh nachází nás.

Křesťané dnes jako o cíl inspirovaný evangeliem stále častěji usilují o lidský rozkvět – faktický blahobyt soudobého lidského společenství. Konstruktivní účast na životě naší společnosti považujeme za součást křesťanského povolání. Starost o zemi a služba jejím obyvatelům se přijímají jako náboženské závazky.

Touto činností pomáháme uskutečňovat Boží zaslíbení lidstvu proměněnému milostí.

Současná spiritualita stále čerpá sílu ze svědectví křesťanských společenství v průběhu staletí víry. Pro mnohé dnešní křesťany je ale spiritualita zakořeněna méně ve stabilní náboženské identitě a více v rozvíjejícím se vztahu s Bohem, ve vztahu poznamenaném vývojem, nejistotami a překvapeními, které s prohlubující se intimitou přicházejí. Spiritualita je tedy méně „stav duše“ a více přijetí Božího tajemství.

Mnozí lidé, kteří dnes žijí nábožensky angažovaný život, už svou spiritualitu nezakládají primárně na věrohodnosti konkrétních teologických doktrín. Jejich spiritualita spíše odráží silnější všímavost k trvalým otázkám, které obklopují zkušenost lidského života. Náboženští představitelé si tento posun duchovní citlivosti uvědomují. Například američtí katoličtí biskupové uznali, že mají-li církev reagovat na duchovní touhu naší doby, „potřebujeme nový symbolický a afektivní systém“. K vyjádření hlady i naděje, které inspirují současnou duchovní cestu, budou zapotřebí svěží a podmanivé obrazy s bohatou emocionální rezonancí.

Povědomí o nejvyšším tajemství vesmíru i našeho bytí roste také mezi teology. Projevuje se stále větší skromností. Tradiční formulace náboženské víry si snad nárokovaly příliš veliké porozumění: pojmy jsou nadmíru úplné, jasné a jisté. Jenže „Bůh“ není problém, který se musí vyřešit, ani teorie, která se má dokázat sáhodlouhým rozumováním. Dnešní teologie je spíše nejistá a uznává, že Boží realitu chápe jen částečně. Její výklad symbolů posvátné transcendence musí zůstat otevřený jak očištění, tak dalšímu vývoji.

Duchovní hledání se dnes zakládá na vědomí tajemné Přítomnosti v srdci světa. Tato přítomnost přichází jako dar a se silou, která tvoří, udržuje, usmiřuje a uzdravuje. Je to přítomnost, která nás osobně vtahuje a vede lidstvo za úzce vymezené hranice vlastních zájmů k plnější účasti na životě. Tato přítomnost se vzpírá jednoduché definici, nicméně – jak upozorňuje teolog Michael Himes – ten „nejméně nepřiměřený“ způsob, jak ji můžeme popsat, zní radikální láska.

Dnešní křesťanští myslitelé, mezi nimi třeba papež Benedikt XVI. a filozof Charles Taylor, se jako k výstižnému symbolu radikální Boží lásky vracejí k antickému obrazu erótu. Tento erós je poznáván skrze sexuální vzrušení i mimo ně, jeho životadárná energie proudí světem, oživuje a uzdravuje lidská srdce. Lidé ho prožívají jako náklonnost a také jako soucit, v touze a také v naději, a erós se tak stále víc zušlechťuje a skládá se v tu nejjobsáhlejší lásku, kterou Bible označuje jako *agapé*.

Předkládaná kniha se zabývá právě šlechtěním erótu. Náš přístup se řídí pokynem teologa Karla Rahnera: obnovit a překonat. Vrátime se k antickému obrazu erótu, abychom obnovili jeho potenciál odhalovat Boží působení mezi námi, a uvědomíme si předsudky vůči tělu, sexualitě a touze, které si našly cestu do křesťanské tradice a nyní je třeba je překonat. V dialogu s řadou současných spisovatelů – sociologů, teologů, autorů duchovních knih – budeme zkoumat vzájemné působení vášně, rozkoše, spravedlnosti a proměny. Cílem našeho snažení pak nakonec je obnovit důvěru, kterou vyjádřil svatý Irenej: „Boží slávou je plně živý člověk.“

Část první

Manželství erótu a milosti

*Lidskou cestu podpírá erós a milost.
Erós pojmenovává životní energii,
která oživuje veškeré stvoření.*

*Erós je zdrojem našich tužeb – po přátelství a lásce,
po plodné práci, po životě v hojnosti.*

*Milost je léčivá energie, která proudí
z našeho milujícího Boha a proměňuje svět
skrze soucit a naději.*

*Erós a milost se v Božím srdci objímají,
ale v našich životech často bývají rozděleny.*

*V první části zkoumáme lidský hlad
po harmonickém spojení životních energií
erótu a milosti.*

Pojmenování erótu

Hlásit se k energii života

*Erós hoří v jádru naší sexuality a pohání
každé vášnivé zapojení do života.*

Náš Bůh je Bohem života – kypící, překvapivé a marnotratné vitality. Stvoření svědčí o překypující energii Boží přítomnosti v našem světě. O této energii, kterou nám Bůh daroval, společně svědčí také naše vlastní velkorysost, překvapivá schopnost odpouštět a bezmezná touha po dalším životě. *Erós* – slovo, kterým se ve starověkém Řecku pojmenovával jeden bůh – dnes slouží jako metafora, pojmenování životní energie, kterou křesťané uznávají jako Boží dar.

Pojmenování erótu

- Erós je životní energie, která proudí světem a probouzí všechno živé. Je to síla, která obrací květinu ke slunci, energie, která lidi podněcuje k tomu, aby spolu navzájem udržovali kontakt, aby vztáhli ruku ke druhým a trvale s nimi propojili svůj život. Erós je syrová energie, která vede nemluvně, aby z prachu sebralo zářivou kuličku a vložilo si ji do úst. Erós se chce dotýkat, ochutnávat a dokonce pohlcovat.

- Erós je síla, která působí, že se nám při setkání s utrpením prudčeji rozbuší srdce, a pohání nás, abychom pomáhali a dávali uzdravení. Sex, zvědavost, soucit – erós nám životem prochází mnoha kouzelnými a ohromujícími způsoby. K zodpovědnému životu budeme muset tuto nejednoznačnou sílu pojmenovat, a dokonce zkrotit.
- Erós je naše touha po blízkosti, hluboce zakořeněná naděje, která nás vytrhuje ze samoty a motivuje nás k riskantním přátelským i milostným vztahům. Erós znamená spojení – s druhým člověkem, který je pro nás krásný, s trpícím, se světem přírody, který čeká, až ho vezmeme za svůj a ochráníme.
- Erós se projevuje jako touha překonat propast mezi námi a druhými, jako dychtivost spojit se s touhou našeho srdce. Teolog James Nelson popisuje erós jako „touhu po naplnění a hlubokém spojení... božsko-lidskou energii, nutkání sjednotit se s tím, k čemu patříme“.

S touhou se pojí také znamení nepřítomnosti: ztracený milenec, naděje stále přítomná na obzoru, setrvalý ideál. Po erótu toužil i Augustin, když se modlil: „Nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.“ Erós jako touha obnáší nepřítomnost, která v každé lidské přítomnosti číhá. Uprostřed každého objetí, byť sebeintenzivnějšího a sebeslibnějšího, se bojíme, že toto sblížení nemůže vydržet. Náš milý i my sami jistě zahyne-me. Jak potom vydrží naše láska?

Nejdramatičtější erós zaznamenáme tehdy, když se z našeho života vytrácí. Ve své knize „Polední démon“, vášní nabitým příběhu o vlastním boji s depresí, píše Andrew Solomon: „Opakem deprese není štěstí, ale elán.“ Deprese nás zbavuje

elánu, schopnosti být plně přítomni ve svém životě v jeho potěšeních i strastech. V obdobích deprese se zdá, že nás opustila vitální energie erótu, a tak zůstáváme prázdní.

V depresi nás opouští nadšení a ztrácíme zájem o svět. Mucivá zkušenost deprese přináší nesmírně důležité ponaučení. Tato energie nám přitom nepatří, nevlastníme ji. Elán vlastní erótu není vrozené právo, ale dar a milost.

Erós je tradiční označení pro tělesnou touhu a potěšení. Erós vstoupil do západní představitosti prostřednictvím řecké mytologie. V klasických bájích byl Erós jménem nejmladšího z božstev, neodolatelného a krásného boha, který si podmanil srdce bohů i lidí. V dřívějších řeckých bájích o stvoření světa byl ale Erós více než jen bůh smyslné lásky: byla to kosmická síla, která vyvedla vesmír z chaosu a spojila nesourodé prvky skutečnosti, aby vytvořila lidský svět. Původní význam tohoto pojmu tedy sahal daleko za hranice sexuality.

V těchto raných mýtech představoval erós dynamickou životodárnou energii s tvůrčím i ničivým potenciálem. Síla erótu sice zajišťovala základní životní elán, ale zároveň mohla pohlcovat a ničit. I když se erós uctíval jako božský dar, považoval se také za zdroj šílenství. Život bez erótu by byl chladný a prázdný, nezkratná vášeň touhy ale mohla člověka přivést i k šílenství.

Když židovští učenci překládali hebrejské texty do řečtiny, stáli před otázkou, jak naložit s mnoha biblickými příběhy o smyslné náklonnosti a erotické lásce. Věděli, že *erós* je jméno boha, nebyl to ale jejich Bůh. Proto se toto slovo nevyskytuje ani v hebrejských Písmech, ani v řeckém Novém zákoně – až na jedinou výjimku.

V knize Přísloví se nám představuje vdaná žena, jejíž „nohy nemají doma stání“. Náhodného muže zve: „Pojď, opájejme se laskáním až do jitra, potěšme se milováním [*erós*]. Muž není doma, odešel na dalekou cestu“ (Př 7,18–19). Ve svém jediném výskytu v Bibli byl *erós* ztotožňován s cizoložnou vášní.

Jazyk lásky v Bibli

Skutečnost erótu jako energie, která oživuje stvoření, však v Písmu nechybí. Tato nestálá síla, jejíž pověst už narušuje množství mýtů okolní řecké kultury, se ale často objevuje v přestrojení.

Nejerotičtější biblickou knihou je Píseň písní. Ale i v ní se bibličtí překladatelé při hledání slovníku lásky termínu *erós* vyhnuli. Místo toho pro pojmenování smyslné rozkoše a tělesné náklonnosti milenců v této posvátné básni zvolili jiné řecké slovo – *agapé*.

Jeho oči jsou jako holubi nad potůčky vod...

jeho břicho je mistrné dílo ze slonoviny safíry vykládané.

Jeho stehna jsou sloupy z bílého mramoru...

Patro jeho úst je přesladké,

on sám je přežádoucí skvost. (Pís 5,12.14–16)

Tato báseň oslavuje vášnivou náklonnost páru, a přitom se nezmiňuje o dětech a téměř vůbec ani o manželství. Milenci chválí tělesnou krásu toho druhého a těší se ze vzájemné přítomnosti. Jejich vztah je hluboký a vzájemný a erotický kontakt často iniciuje žena.

Tento silně erotický text po staletí mátl židovské i křesťanské vykladače. Jeho obrazy, nabité sexuálními konotacemi, přiváděly mnohé do rozpaků, avšak protože autorem byl velký král Šalomoun, cítila náboženská komunita povinnost text přijmout.

Pokud měl ale být považován za posvátný, vyžadoval zvláštní interpretaci. Jeden výklad proto navrhoval, že sexuální obrazy jsou alegorií mocné lásky mezi Bohem a lidskou duší. Báseň by mohlo zachránit, kdyby se v jejím skutečném zaměření viděla duchovní oddanost, a nikoli upocená, vášnivá náklonnost dvou lidí – milenců. Tak začala tradice „zduchovňování“ erotického dopadu tohoto textu. Nakonec se křesťanští mystikové, jako Jan od Kříže a Terezie z Ávily, vrátili k sexuálním obrazům jako vyjádření lásky mezi lidmi a Bohem. Taková erotická zbožnost ale zůstávala na okraji západní tradice, která upřednostňovala dichotomii mezi smyslností a spiritualitou.

Sex a smyslnost hrají ústřední roli také v biblickém příběhu Rút, ženy, která došla Boží přízně. Rút byla Moábka, která se provdala za židovského muže. Po jeho smrti se Rút – jako žena, cizinka i bezdětná vdova – ocitla docela na okraji, ale její tchyně Noemi se s ní sprátelila a vzala ji do Izraele. Mezi oběma ženami se posílilo pouto náklonnosti, jak ho oslavuje přísaha Rút vůči Noemi: „Kamkoli půjdeš, půjdu, kdekoli zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem. Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována“ (Rt 1,16–17).

V Izraeli pak Rút musela najít způsob, jak přežít. Dozvěděla se o židovském zákonu, podle něhož měli majitelé půdy nechávat část úrody na poli, aby chudí mohli sbírat zbytky, a rozhodla se najít takového majitele půdy, „u koho dojdou přízně“. Text

pak jízlivě poznamenává, že se „shodou okolností“ ocitla na poli bohatého muže jménem Bóaz. Ten si jí povšiml, nabídl jí ochranu a dovolil jí sklízet obilí na svém poli. Rút byla jeho laskavostí zaskočena a přímo se dotázala: „Jak to, že jsem u tebe došla přízně... ačkoli jsem cizinka?“ (Rt 2,10).

Nato se v příběhu vynořuje erotický podtext. Dál se totiž píše, že Noemi pobídla Rút, aby šla toho večera na humno, kde Bóaz a jeho čeledíni sklízeli úrodu. Noemi na Rút naléhala: „Umyj se, potři se mastí, přehoď si plášť.“ Poradila pak Rút, aby si lehla vedle Bóaze, který, až se ráno probudí, bude překvapený (a šťastný!), že ji vedle sebe najde. Rút u Bóaza „došla přízně“ a „Hospodin jí dopřál, že otěhotněla a porodila syna“ (Rt 4,13). Tento syn se později stal dědečkem krále Davida, a tedy předkem Ježíše. Cizinka Rút došla přízně u Noemi i Bóaza a tato Boží „přízeň“ přinesla ovoce v podobě narození syna. Obrat „dojít přízně“ se stane běžným označením Boží milosti. V příběhu o Rút se erós a milost objímají překvapivým a plodným způsobem.

Erós a agapé

Také novozákonní autoři museli volit vhodná slova pro popis lidské a božské lásky. Stejně jako jejich židovští předkové i tito autoři věděli, že slovo *erós* se již v řecké mytologii hojně používalo coby jméno boha. Kvůli svým konotacím vášně a erotické rozkoše se proto tento výraz nezdál být pro náboženský text zcela vhodný. Zůstala jim tak dvě další slova pro lásku – *agapé* a *filia*. Ve slavné pasáži z Janova evangelia „Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna“ (J 3,16) se v řeckém textu Boží

láska označuje jako *agapé*. Tento pojem pak začal pojmenovávat všezahrnující lásku, kterou Stvořitel a Ježíš chovají k celému lidstvu. V 11. kapitole Janova evangelia čteme o Ježíšově zármutku nad smrtí Lazara – člověka, kterého miloval. Zde autor evangelia zvolil slovo *filia*. Toto slovo tak začalo označovat bratrskou náklonnost, kterou by si křesťané měli navzájem prokazovat.

Ačkoli ale v Novém zákoně slovo *erós* chybí, nerozpakovali se ho k popisu božské i lidské lásky používat první řecky mluvící teologové východní církve. Řehoř z Nyssy se domníval, že „*erós* lépe než *agapé* překládá přemíru lásky, kterou může duše cítit, když se její oči upřou na nedostupnou krásu božské přirozenosti“. Órigenés tento výraz použil v pozitivním smyslu ve svém komentáři k Písni písní. Pseudo-Dionysius v 5. století psal o božské touze (*erós*) po Bohu.

Mezitím se však v západní církvi rozvinula pesimističtější vize lidských vášní. Teologové začali rozlišovat zjevnou dichotomii mezi sobeckou pozemskou láskou *erós* a velkorysou svatou láskou *agapé*. Augustinova teologie prvotního hříchu poukazovala na hluboký zlom v lidské přirozenosti, kvůli kterému jsou všechny naše vášně nespolehlivé. Tento pesimistický pohled převzali také reformátoři Luther a Kalvín. Tvrdili, že nic ze zvrácené lidské přirozenosti nás k Bohu přivést nemůže, zato stačí jen milost.

Tato interpretace lidské přirozenosti se pak ve 20. století stala základem díla luterského teologa Anderse Nygrena. V knize „*Agapé a erós*“ popisuje *erós* jako v podstatě sebestředný projev lidské touhy, naproti tomu *agapé* pojmenovává bezvýhradnou a sebedarující se lásku k Bohu. Nygren zde vidí radikální

protiklad: erós a agapé představují dva zásadně odlišné druhy lásky. Jak poznamenává Sallie McFagueová, „Nygrenův postoj se opírá o bezcennost lidské bytosti“ a erós nakonec považuje za „zkaženost agapé“.

Nygrenovo dílo ovlivnilo několik generací křesťanských myslitelů a stalo se standardním výkladem přijatým v teologických i pastoračních textech. V 50. letech 20. století však Nygrenův vliv začal slábnout, protože protestantští (Paul Tillich) i katoličtí (Martin D'Arcy) teologové začali jeho hluboce pesimistický pohled na erotickou lásku zpochybňovat.

Znovu se přihlásit k erótu

K této výzvě se připojilo také množství současných hlasů. Papež Benedikt XVI. ve své první encyklice *Deus caritas est* („Bůh je láska“) nabízí optimističtější katolickou vizi komplementarity lidské a božské lásky. List nezačíná přehledem nauky, ale diskutuje o erótu. Benedikt tento termín opakovaně používá a definuje erós jako „lásku mezi mužem a ženou, která se nerodí z přemýšlení ani z rozhodnutí, nýbrž se v jistém slova smyslu lidské bytosti ukládá“ (č. 3). Uznává bohatou dvojznačnost této síly, která se „v jistém smyslu ukládá“ mimo jistou racionální kontrolu, jako zdroj každé tvůrčí a plodné lásky.

Benedikt připouští, že erós „degradovaný na čirý ‚sex‘ se stává zbožím, obyčejnou ‚věcí, již lze kupovat a prodávat“. Když se však erós živí a očišťuje, tato lidská dynamika se „vrcholně zušlechťuje“ a „může... dospět až ke své pravé velikosti“ (č. 5). Benedikt se tedy odvažuje popsat Boží lásku k lidem jako erós. Zatímco Bůh miluje se všezahrnující šíří agapé – včleňuje do

ní celé lidstvo a nikomu přitom nestrání – miluje zároveň každého člověka zvláště a vášnivě, a právě to si zasluhuje označení erós. „On miluje a tuto jeho lásku můžeme kvalifikovat jako erós, který je však zároveň agapé.“ Benedikt tak svou encyklikou převrací dlouhou tradici, která Boží lásku definovala jako nutně „duchovní“ – tedy odtažitou a nezaujatou. Bibličtí proroci, připomíná papež, často popisovali „vášeň Boha pro jeho lid prostřednictvím smělých erotických obrazů“ (č. 9).

Filozof Charles Taylor výzvu znovu se přihlásit k erótu podporuje: „Musíme obnovit smysl pro spojení mezi erotickou touhou a láskou k Bohu, spojení hluboce zakořeněné v biblických tradicích, ať už židovských, nebo křesťanských, a tak najít nové možnosti, jak toto spojení vyjádřit.“ Tvrdí, že bude zapotřebí „znovu prozkoumat hluboké prolínání erótu a duchovního života. Tato nesmírně citlivá oblast západního křesťanství, v níž se setkává sexuální a duchovní oblast, naléhavě čeká, až se v ní objeví nové cesty k Bohu.“

Současné cesty erótu

Nejznámější tváří erótu je sexuální přitažlivost a náklonnost, kterou vyvolává. Redukovat erós na sexualitu a sexualitu na sex je sice lákavé, energie erótu nás ale posouvá nejrůznějšími životodárnými způsoby. Eros vyvolává úžas a fascinaci smyslovými požitky stvoření, nekonečnými způsoby, jimiž nás tvary, zvuky a vzhled světa dojmají a oživují.

Podle Anne Bathurstové Gilsonové „erós spojuje silnou sebelásku, otevírá se lásce k bližním a lásce k Bohu“. Tato životodárná síla „oslavuje to, co je sexuální, tělesné a pozemské, je

zakořeněna v tělesné zkušenosti a usiluje o začlenění těla a ducha, lidského a božského“.

Erós se nejčastěji spojuje se sexuálním vzrušením, ovšem esejistka Noelle Oxenhandlerová si uvědomuje jeho přítomnost také v rodičovství. Popisuje totiž ohromující rozkoš z péče o svou malou dcerku. „Vzpomínám si, jak hmatatelně jsem prožívala její přílišnost. Cítila jsem chvění na těle, energii, kterou jsem musela mírnit a krotit, abych ji příliš nestiskla, nevylekala příliš silným polibkem.“ Dodává: „Tento pocit označuji jako rodičovský erós: vzednutí něhy, často s příchutí úžasu.“

Erós se objevuje také v rozmanitých hnutích touhy a dychtění. Rozdmýchává se v nepřítomnosti, v úzkostných návalech samoty, v nářku nad nenaplněnými touhami. Probouzí nás k utrpení: cítíme vzrušení z vlastní bolesti a dojíká nás úzkost druhých. Erotické vzrušení soucitu nás pohání k solidárnímu jednání a péči.

Hluboká dvojznačnost erótu – jeho tvůrčí i ničivý potenciál – je známá už dlouho. Lidské kultury a náboženské tradice napříč dějinami nabízejí způsoby, jak tuto proměnlivou energii zušlechťovat, a cílem tohoto zušlechtění je, aby se erós nestal méně vášnivým, ale zato osobnějším, ne méně energickým, zato velkoryejším. Na tuto kultivaci čeká nejen naše sexuální vášeň, ale také mnohé další tváře erótu.

S kultivací se pak erós rozšiřuje od romantické přitažlivosti až k celoživotní oddanosti, od záchvěvu citového soucitu až k odvážným činům v zájmu spravedlnosti, od prvních návalů empatie až ke zralé schopnosti vidět v neznámém, cizinci a dokonce i nepříteli „nám podobné“ – milované Boží děti.

Kouzlo erótu spočívá v jeho energii – v návalu rozkoše, vzrušení a vášně, v probuzení soucitu a přílivu potěšení. Erós je bouřlivá, dychtivá a někdy i rušivá energie, která nás znovu a znovu dál pohání k životu. Toto vztahování se může být naplněno něhou anebo zas poháněno nenasytnou chtivostí. Energie erótu však zároveň otevírá cesty k našemu vášnivému Bohu.

K zamyšlení

Slovo erós nám může připadat cizí, prožitek erótu ale ne. Věnujte nyní několik okamžiků, abyste si uvědomili pohyby této dynamické energie ve svém životě:

Erós jako tělesná síla
Erós jako touha nebo dychtění
Erós jako soucit
Erós jako sexuální vzrušení
Erós jako láska

Která z těchto tváří erótu je vám nejbližší? Vybavte si nějaký nedávný prožitek tohoto hnutí erótu ve svém životě.

Která z těchto tváří erótu je vám neznámá nebo vaší zkušenosti vzdálená?

Existuje vedle výše zmíněného stručného výčtu ještě nějaké hnutí erótu, které je nyní ve vašem životě významné?